

*Zilele porților deschise
pentru studenții
economisti - 2011*

Criza din criză

Despre nodul gordian al ciclurilor

Prof. Univ. Dr. Marin Dinu
Membru CA al BNR

Universitatea din Craiova, 24 noiembrie 2011

*“Ceea ce se crede
a fi o excepție
de la un principiu
este întotdeauna
alt principiu”*

John Stuart Mill

- **Contextul postmodern**

- **Crizialitate multistratificată**

- **Consecințe neașteptate**

- **Ipoteza de bază și deficitul de explicație**

- **Bifurcarea ciclurilor**

- **Ce se închide și ce se deschide?**

- **Lecții pentru România**

- **Ultimatum periferiei!**

Contextul distinctiv

- **Durata crizei** sfidează așteptările cele mai pesimiste, orizontul postcriză fiind incert;
- Are valuri de **intensitate** cu propagare dincolo de economie;
- **Originea** este în inima economiei postindustriale;
- Inovarea motivată randamental este **cauza** și nu soluția;
- Apare deopotrivă ca o criză a piețelor și a **statelor**;
- Modelele de economie mai puțin sensibile la teoria **mainstream** nu cunosc criza;
- **Costurile** politicilor anticriză depășesc irațional efectele;
- Aria de manifestare **nu este globală**.

Contextul genetic

- Piața financiară, centrată exclusiv pe randamentul pe termen scurt, a creat **iluzia multiplicării** neîntrerupte a valorii activelor;
- **Exuberanța** irațională a piețelor financiare s-a revărsat, cu efectul unei mase critice, în societate;
- Blocarea circulației **activelor supraevaluate** a deversat colapsul în sistemul bancar nereglementat via credite neperformante;
- Stăvilirea propagării în întreaga economie a condus la **emisiune monetară** sau/și la intervenția radicală a statului;
- Criza financiară, cuplată cu criza fiscală, se stimulează reciproc, generând un model al crizelor **multiple**.

• *Din 2008, crizele sunt:*

✓ *înlanțuite* – în sensul că o criză se manifestă drept cauza unei noi crize într-un sector (ex. criza financiară ca generator al crizei datoriei suverane);

✓ *suprapuse*, atât ca straturi criziale concomitente, cât și concomitent ca manifestări criziale în diferite sectoare sau tipuri de economie (ex. criza imobiliarelor și criza creditării / criza financiară – criza datoriei publice – criza ISD etc.)

Contextul crizial

- *Multistratificarea crizelor scoate în evidență :*
  - Manifestarea unor **procese contrare**, unele specifice epuizării forței determinanților unui sistem și altele caracteristice unei crize de înnoire;
    - ✓ Se acutizează crizele cronicizate ale sincopelor în desăvârșirea proceselor esențiale ale primei modernități pe fondul **inconsistenței strategiilor postindustriale**.
  - **Avalanșa consecințelor** șocante:
    - ❖ Piețele determină decizia politică.
- *Multistratificarea are consistență de criză a mijloacelor, a principiilor și a sistemului de economie.*

Consecința gnoseologică

• Este prima criză în care mersul economiei sfidează reperele fundamentale ale **cunoașterii** intelectuale:

❖ **Spațiul** virtual dislocă spațiul empiric, după ce acesta din urmă fie a fost centrifugat (împărțit în centru și periferie), fie verticalizat (piramida dependențelor);

❖ **Timpul** este transformat în vehicol de transfer intergenerațional (externalizare) a costurilor;

❖ **Cauzalitatea** se diluează ca model al înțelegerii (creșterea PIB însoțită de șomaj, scăderea *dpm* și creșterea inflației etc.)

Consecința metodologică

• Focalizarea modelelor explicative folosite în sistemul educativ pe **individualismul metodologic** a desensibilizat percepția asupra echilibrului piețelor, de consistență transindividuală (impas epistemologic):

➤ Piețele monopoliste sau oligopoliste au devenit tolerabile;

✓ **Semnalezarea** stării piețelor este, în privința companiilor de rating, oligopolistă;

✓ **Auditarea** s-a structurat într-o piață oligopolistă;

✓ **Piața financiară** are tendințe monopoliste;

✓ Economia **corporatistă** induce oligopolul;

✓ **Structura** economiei internaționale se organizează monopolist.

Consecința axiologică

- *Exclusivismul perspectivei individualiste a devenit solul permisiv escamotării practicilor intelectuale ale argumentării raționale, generând mecanisme de influență construite prevalent pe **credință**:*
  - ✓ **Marketizarea** ideilor unor teorii, ca și a autorității în detrimentul discernământului critic;
  - ✓ Apelul excesiv la **încredere** în model;
  - ✓ **Ritualizarea** exercițiului intelectual al prezentării;
  - ✓ **Așteptările** dislocă metoda calculului;
  - ✓ **Economia este concepută ca o biserică fără Dumnezeu!**

Consecința antropică

- Încrederea ritualizată, care a atins paroxismul în economia simbolică, are un pandant paradoxal în **reducționismul** funcției de producție:
  - Interpretarea esenței factorului uman ca fiind **capital**;
  - Efectele randamentale se **distribuie** excesiv capitalului financiar;
  - Minimizarea costurilor factorului uman devine principiu al **alocării** investițiilor;
  - Noua viziune asupra funcției de producție ecranează **finalitatea socială** a economiei;
  - Unidimensionalizarea economiei **polarizează**.

Consecința tunelului

- Comportamentul economiei de cazinou se autostimulează până la **virtualizarea** valorii:
  - ❖ **Banii fictivi** sublimesază metodele de gestiune a masei monetare;
  - ❖ **Leverage-ul** dislocă principiul raționalist al corespondenței empirice;
  - ❖ Fundamentele raționale ale acțiunii economice devin evitabile;
  - ❖ Logica acțiunii randamentale trece de la *mult și repede* la *tot mai mult și mai repede*.

Consecința nonraționalității

• Configurarea economiei câștigului cu orice preț se caracterizează prin excesul de valoare adăugată provenită din afara circuitelor de raționalitate economică:

- ✓ Piața ca spațiul de raționalitate economică este concurată de **alte circuite valorice**;
- ✓ **Căutarea de rentă** falsifică mediul concurențial;
- ✓ Tratatamentul preferențial instituie **piața duală**;
- ✓ **Economia subterană** are pondere excesivă;
- ✓ Principiul pieței cucerește domeniile socialului;
- ✓ Stimularea creșterii virtuale a valorii.

Consecința crizială

- Instabilitatea determinantilor sistemici ai economiei nu se mai raportează prevalent la reperul median asigurat de inovarea tehnologică:
  - Inovarea în teritoriul câștigului imediat a generat ciclicitatea **balonului speculativ**;
  - **Instabilitatea** se manifestă ca masă critică a dezechilibrelor și **decorelărilor**;
  - Ciclul de afaceri a devenit dependent randamental de **fictivizare**, mai ales monetară;
  - Obiectivele economiei devin conflictuale cu obiectivele societății.

Consecința deficitului explicativ

• Acumularea de consecințe care contrazic ipoteza de bază, a pieței ca spațiu de raționalitate economică înainte de toate, ridică problema

consistenței teoriei mainstream:

□ Deficitul explicativ sugerează că teoria este **cauza stării de crizialitate;**

□ Provocarea cognitivă este dilematică:

- i. Sistemul rezultat din teorie trebuie schimbat? În baza cărei teorii?
- ii. Soluția optimă este curățarea de excrescențe a sistemului?

Epuizarea modernității

• În efectele crizei se regăsește o cauză perturbatoare mult mai profundă:

• Procesele definiției ale primei modernități pierd din forță și semnificație ca determinanți civilizației:

➤ **Revoluțiile industriale** nu mai satisfac țintele randamentale ale termenului scurt;

➤ Statele create prin revoluțiile naționale au eșuat, devenind **anexe ale piețelor**;

➤ Sistemele industriale de producere a avuției amenință **condițiile naturale** ale vieții;

➤ Structura lumii s-a rigidizat atât pe verticală, devenind hegemonică, cât și pe orizontală, ca periferie extinsă și centru restrâns.

Amurgul ciclurilor

•Sunt evidente sfârșiturile unor cicluri lungi, care se răsucesc într-un **nod al evoluției** lumii:

- *Superciclul adversității;*
- *Supraciclul dependenței verticale;*
- *Ciclul primei modernități;*
- *Ciclul dezvoltării (al patrulea ciclu Kondratieff).*

•Ieșirea din prima modernitate durează deja de un secol, identitatea procesului fiind fixată de conceptul difuz de **postmodernism** (presiunea deconstructivistă).

Sursa crizialității

• Crizialitatea globală este originată în ezitarea asumării consecinței dezlegării nodului gordian al sfârșiturilor de cicluri:

- ✓ Întârzie să apară **inovația schumpeteriană**;
- ✓ **Tinta motivantă** pe termen lung este vagă;
- ✓ Procesele naturale de tip degenerativ nu au **soluții durabile**;
- ✓ Crizele se reproduc continuu de circa trei decenii;
- ✓ Sentimentul existenței în coada de cometă a modernismului este acut resimțit.

Ce întârzie?

- *Supraciclul dependenței orizontale;*
  - *Superciclul inclusivității;*
  - *Ciclul celei de-a doua modernități;*
  - *Al cincilea ciclu Kondratieff (cunoașterea ca resursă).*
- Starea lumii este una de suspendare între cicluri, când se produce **bifurcația** dintre calea experiențială care se închide și cea care se deschide (*cezura între Era Preglobală și Era Globală*).

Criza înnoirii

• Persistența crizei, începând din 1981, a intrat din 2007 în faza acută, cu manifestări șocante și soluții inconsistente:

- Se înfășoară în profunzimea lumii tendința **recesivă** a primei modernități și tendința **incrementală** a celei de-a doua modernități;
- Problemele economice recesive sunt expresia socială a parcimonizării **ierarhiei avuției** (prea puțini dețin prea mult!);
- Soluția scurtcircuitării polarizării prin **îndatorarea statelor** în locul piețelor multiplică **recesivitatea**.

Absolutizarea riscului

• Contrapunerea dintre state și piețe este semnalul intrării în faza terminală a postmodernismului (în economie, a postindustrialismului):

➤ **Marketizarea statelor** este consecința ultimă a teoriei capitalismului corporatist;

➤ Principiul economic tinde să disloce setul de principii de configurare a societății centrate pe **valoarea democrației**;

➤ Societatea a intrat în zona de risc a instrumentalizării ei exclusiv pe principiul randamentului imediat.

Ce trebuie corectat?

• Întârzierea în internalizarea setului de valori specifice ciclurilor ce stau să se deschidă înseamnă stimularea crizei:

- ✓ Ieșirea din criză s-ar putea face prin **corecția exceselor** din viziunea capitalismului corporatist;
- ✓ Corecția este de comportament al **capitalistului** (coincidența contrariilor - profit și cumpătare);
- ✓ Sensul general al corecției presupune revenirea la statutul natural al economiei de piață, de mijloc pentru **producerea de bunăstare**;
- ✓ Depășirea crizialității ține de intrarea în a **doua modernitate**.

Valorizarea începutului

- Valorile esențiale care ar redeschide motivarea, inclusiv în ordinea existențială, generează un alt tip de experiență civilizatorie, a conviețuirii:
  - **Cooperarea armonică** în rețea în locul dependenței ierarhice;
  - **Inclusivitatea** sistemului de gestiune a îndreptățirilor și responsabilităților în locul excluderii și externalității;
  - Reedificarea **identității** în afara determinațiilor ideologice, valorizând identificarea personală cu contextul reprezentativ.

Spectrul primejdiilor

- **Intoleranța ideologică** a avantajărilor de fenomenologia instituțională a primei modernități (centru vs. periferie, vârful vs. bază).
- Acumularea critică a problemelor nerezolvate. (externalități, adversități, nevroze milenariste etc.)
- Resuscitarea soluționării iraționale a îndreptățirilor, recurgerea la **tranșarea violentă** a statusurilor.
- Traficarea convingerilor fără argumente, alături de deturnarea publică a sensului valorilor de configurare a trendurilor (globalizarea ca americanizare a lumii, de exemplu)
- Confiscarea poziției centrale (*hegemonizarea lumii*)

Tensiunea alternativei

- Aproape că nu mai contează dacă ceea ce se identifică a fi **consecințe radicale** ale crizei sunt fezabile sau nu:
  - ✓ Sugestiile depășirii crizialității persistente prin începutul altor cicluri sunt discernabile ca **străpungeri potențiale** ale alternativei la sistem și pot deveni acceptabile mai devreme sau mai târziu;
    - Principiul progresului prin **încercări și erori**.
  - ✓ Percepția mainstream a alternativelor ca fiind profetie în deșert semnalizează **riscurile** stăruinței pe calea care se închide;
    - ❖ tocmai pentru că se închide, aceasta este **sursa** crizialității multistratificate.

Deficitele autohtone

- Starea de crizialitate în România este expresia deficitului de modernitate economică și societală:
  - *Sub aspect economic*, forța propulsivă a dezvoltării reprezentată de revoluțiile industriale nu a fost **sincronă** cu inima modelului (economia occidentală), s-a manifestat nesistematic în ultimele două secole și incremental în ultimele două decenii;
  - *Sub aspect societal*, forța constitutivă a revoluției naționale moderne a fost **discursivă**, statul național nu a prevenit recursivitatea experimentelor ideologice, diminuându-și eficiența ca instrument de coeziune a energiilor de tip emergent.

• Deficitele de modernitate în România s-au revărsat în mecanismele interne ale **dezvoltării prea lente** ca să genereze motivații superioare și continue în grila de valori a modernității:

- Elanurile începuturilor de proiecte de modernitate au fost admirabile, dar finalizarea a trenat până la **abandonul** proiectelor;
- Poziționarea corectă și eficientă în setul de valori și experiențe ale timpului a rezistat cel mult în limita **orizontului de așteptare** al unei singure generații;
- Purtătorii **germenilor inovării**, în toate sensurile, fie s-au anonimizat sub presiunea scopurilor imediate, fie s-au consacrat în exterior.

Intrarea în proiect

Problemele cheie în dezvoltarea viitoare a României:

- **Reechilibrarea** raportului dintre sursele efortului propriu și sursele globalizării;
  - ✓ *Balansarea tendinței de configurare excesivă ca economie de locație;*
  - ✓ *Poziționarea strategică a capitalului autohton ca forță de piață regională.*
- Problema **educației**, căreia să i se definească efectul strategic, profilul uman pe care-l vizează;
  - ❖ *Sincronizarea românilor cu modul de a fi al oamenilor din țările dezvoltate;*
  - ❖ *Formarea elitelor pentru globalizare.*

Cheia succesului

• Cheia deschiderii românilor către lume și a intrării lor în calculele globalizării – următorul mod de gestiune a puterilor – stă în **structurarea elitelor**:

- *Economice*, generate printr-un proces de consolidat de inițiativă locală în **efortul național** de capitalizare;
- *Intelectuale*, susținute de creștele tradiției și acomodată cu proiectul globalizării (**glocalizării**);
- *Politice*, crescute pe solul **discernământului** cetățenesc și al interesului național.

• Rolul elitelor este de a intermedia **confortul românilor** în țara lor cu standardele lumii globale:

- ✓ *Ca să fim noi înșine aici, trebuie să știm să fim noi înșine oriunde!*

• Modernitatea este posibilă prin centrarea sistemului educativ pe internalizarea valorilor **trinității proiective** și funcționale specifice acestei stări a lumii:

- ✓ Cultura antreprenorială;
  - (*fondul **randamental** al societății*)
- ✓ Cultura legalității;
  - ❖ (*fondul de **coeziune** și stabilitate al societății*)
- ✓ Cultura democrației;
  - (*fondul **inovativ** al societății*)

Viziunea ultimativă

• Într-o lume unde se dispută poziționarea favorabilă a unei țări față de globalizare problema **proiectului național** este determinantă:

- Identitatea națională este dată de **forța creativă și randamentală** a societății (bogate material și spiritual);
- Apartenența la lumea globală este certificată de capacitatea economiei de a produce **prosperitate**;
- Corelațiile stat – economie, stat – societate, economie – societate, individ – stat trebuie să fie configurate funcțional după principiul minimizării aranjamentelor **pasagerului clandestin**.

Soluții imediate

- În structurarea performantă a economiei se dovedește hotărâtoare pentru capacitatea națională de catching-up existența **maker-ului** de piață;
- Crearea de **piețe-buffer** care să preia șocurilor din comerțul intracomunitar, inclusiv prin revenirea pe piețe cu memoria produselor noastre tradiționale;
- Politicile economice trebuie centrate pe prioritatea spargerii cercului vicios al persistenței condițiilor **subdezvoltării**.

Concluzia

- Câștigătorii marii schimbări a cursului în evoluția lumii sunt cei care prind prin **forțe proprii** și, evident, la timp **valul** celei de-a doua modernități;
- Intrarea în noile cicluri (echivalent cu ieșirea din actuala stare de crizialitate) este o problemă de **voință politică** pentru consensualizarea forțelor modernității;
- *A doua modernitate este provocarea esențială a tinerelor generații, care au răspunderea să rezolve și problemele restante ale primei modernități!*

***“Îndoiala filosofică
este bună și la locul ei,
dar problemele vieții
nu pot să aștepte
și nu așteaptă”***

Irving Fischer

*Zilele porților deschise
pentru studenții
economisti - 2011*